

נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר / ב:

הגמרא (ב:): אומרת:

"וליתני כינוי שבועות בתר נדרים, איידי דתנא נדרים דמתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא".

פירוש: ישנו הבדל בין נדרים לשבועות, האיסור בנדרים חל על החפצא, ובשבועות חל על הגברא.
צ"ב מה כוונת הגמ'.

א. האם הגמ' באה ללמד אותנו דין שמהות הנדר לאסור חפצא ומהות השבועה לאסור גברא? (ובזה יש כמה סניפים).

ב. או דילמא מטרתה של הגמ' הוא להסביר מדוע הם לא נשנו אחד אחרי השני, ולכן נקטה אורחא דמילתא, אך אי אפשר ללמוד מכאן דין? (ובזה יש כמה סניפים).

נראה דבהבנות אלו נחלקו הראשונים, אנסה להביא כמה מהם ולהסבירם.

הר"ן מביא שתי שיטות, שיטה ראשונה בשם **הרשב"א**, שהגמ' באה ללמד אותנו דין, שכך פועלים האיסורים בנדרים ובשבועות, לכן אין נדר בלשון שבועה, ושבועה בלשון נדר.

ואם יקשה לך שיש גמרות מפורשות (בנדרים דף יב. "איזהו איסור" ובשבועות דף כב. , כט.), שמראות שיש נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר!! מישב הרשב"א, כיוון שמסבירה הגמ' להדיא שזהו מהות הנדר לאסור החפץ, וזוהי מהות השבועה לאסור הגברא, ברור שהגמרות שסותרות לא מדויקות (בגמ' בדף יב. העיקר הוא שצריך להתפיס, לכן לא דייקו בלשון של האמירה, ובשבועות כב. כיוון שלפני הדיון, דיברו על קונם אז נקטו גם לשון נדר בשבועה), ובאמת הכוונה בצורת הנדר הרגילה, ובצורת השבועה הרגילה.

שיטה שנייה היא, שיטת **הרמב"ן** שאי אפשר לשבש את הגמרות, ולומר שלא דייקו. הרמב"ן סובר כמו הרשב"א לעניין חפצא בנדרים וגברא בשבועות, אבל נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר יחולו מדין יד עיי"ש. (בגמ' בדף יב. העיקר הוא שצריך להתפיס, לכן לא דייקו בלשון של האמירה, ובשבועות כב. כיוון שלפני דיברו על קונם, אז נקטו גם לשון נדר בשבועה).

יסוד המחלוקת בין הרשב"א לרמב"ן הוא, האם הדיבור עיקר או המחשבה עיקר.

הרשב"א סובר שכיוון שהוא שינה דיבורו מלשון נדר ללשון שבועה, זה מראה שהוא לא רוצה לידור, ונובע מכך שהרשב"א מבין שדין יד זה השלמה, ומשום שנגרעת האמירה אין אפשרות ליד¹.

ואילו הרמב"ן סובר ש"שבועה" "וקונם" הם עיקר הנדר, לפיכך אם נקט כך אנו יודעים שהוא מתכוון לאסור בנדר או בשבועה, ואע"פ שלא דקדק בלשונו יש יד לשבועה ולקונם, ואנו ממשיכים אותו שהתכוון ללשון טובה.

נמצא שהראשונים הנ"ל סוברים שבאמת הפשט בגמרא הוא, שאיסור נדרים הוא דווקא בחפצא, ואיסור שבועות הוא דווקא בגברא, אלא שהם חולקים בהגדרת יד בשבועה ונדר².

איכא למיפרך מה שמקשה רע"א (גליון הש"ס על דברי הגמ' בדף ג:) שמשמע שיש נדר בקום עשה "ככר זו אוכל ולא אכלה", וליתא, שהרי הנדר אוסר על החפצא, ולא על הגברא, וגם יד אין פה, מכיוון שכל המחלוקת ביד בנדר בלשון שבועה, היא בלא תעשה, שאפשר להבין שהוא התכוון לאסור על החפצא, לכן הנדר יחול מדין יד, אבל בקום ועשה, אין בכלל חפצא כדי שיחול בו איסור, דהיינו שהנדר הוא עשייה בחפץ ולא מופרשות מהחפץ כמו בכל נדר, ובאמירה כזאת אין אפילו התחלת דיבור של נדר כדי שיחול מדין יד.

וז"ל: "עייין לקמן דף ח בתוס' ד"ה מושבע וצ"ע דהא נדר בקום ועשה לא משכחת לה דכל נדר הוא אוסר חפץ עליו ובנדר שלא אוכל ס"ל לכמה פוסקים דהוי יד דכוונתו לאסור המאכל עליו אבל לידור לעשות מעשה לא משכחת לה".

השלמי נדרים מביא את הרשב"ש שמגיה שמדובר באומר "קונם כיכר זו עלי אם לא אוכל כיכר זה" ואכל את הכיכר הראשון, דהיינו איסור הנדר חל על החפצא, והתנאי בלשון גברא.

אך עדיין קשה, מדוע הגמ' לא נקטה כפשוטו "קונם כיכר זו עלי ואכלה"? ומתרץ שט"ס הוא, והגירסא הנכונה נמצאת בילקוט בפי' נשא שכותב "ככר זו לא אוכל ואכל", ומסביר ה"שלמי נדרים" שזה לאו דווקא, והכוונה נדר רגיל דהיינו "אכילת ככר זו עלי ואכלה" עיי"ש.

התוס' בתחילת המסכת (ב:) ד"ה 'נדרים דמתסר חפצא עלויה' סובר בפשטות כמו הרשב"א, דהיינו שהנ"מ בין חפצא דנדרים לגברא דשבועות היא, שנדר בלשון שבועה לא נחשב נדר, ושבועה בלשון נדר לא נחשב שבועה ע"ש.

אך יש תוס' אחר (טז:) ד"ה 'הא דאמר ישיבת סוכה עלי', שמקשה שם על הגמרא שהיה צריך לחלוק בשבועה, שבלשון שבועה לא מהני לאסור דבר מצווה, אבל שבועה בלשון נדר מהני לאסור דבר מצווה? ומתרץ שני תירוצים וז"ל:

"וי"ל דאה"נ אלא אורחא דמילתא קתני דסתם נדרים החפץ נאסר עליו וסתם שבועות קאסר נפשיה אחפצא וה"ק זה חומר בנדרים מה ששייך בנדרים דהיינו דקאסר חפצא עליה ממה

¹ בדומה לרשב"א לעניין גריעה יש מ"מ בהלכות נדרים (א. ז) שמסביר את דברי המהר"ב"ח בשיטת הר"ן בשבועות (שסובר שעיקר הנדר זה בהתפסה, ואם לא התפס זה חל מדין יד), שהתפסה בדבר האסור לא יחול אפילו מדין יד, כי ברגע שיש דבר גורע סותר את הדיבור בהתחלה, כדוגמת נבילה, מה לנו ולצרה זו, לגמור דבריו באופן שהוא לא גמרם? ע"ש. ובאמת גם הרמב"ן יסבור כך, רק שיעשה חילוק בין דיבור שותר לגמרי, כדוגמת דבר האסור, שזה לשון שלא מחילים בה איסורים, ואז זה ברור שהוא לא רוצה לידור, לבין דיבור שיש לו כח לאסור מצד עצמו, רק שלא בכל אמירה הוא יכול לאסור- כדוגמת לשון שבועה בנדר, שבעצם איכא למימר שהוא רוצה לאסור בכלל.

הערת מערכת: ראה במאמר 'חלות נדרים' מהלך הפוך, דלרשב"א אזלינן בתר הכוונה, ולרמב"ן בתר הדיבור.²

ששייך בשבועות דהיינו דקאסר נפשיה אחפצא ועי"ל ודאי בשבועות לא חייל בשום צד אפילו היכא דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה וטעם גדול יש בדבר דבשבועות כיוון דסתם שבועות קאסר נפשיה החפצא ולא קאסר חפצא אנפשיה א"כ אפילו כשאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אפ"ה מתרצינן שבועתיה וחזרה על נפשיה והוי כאילו אמר שבועה שלא אשב בסוכה והאי דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה לא משום דקאסר חפצא עליה דבודאי בשבועות לא שייך בה אלא יד שבועה מיהא הוי ולעולם קאסר נפשיה מחפצא ובנדריים לאידך גיסא".

ונבאר את תרוצי התוס'.

תרוץ א': באמת יש שבועה בלשון נדר, אלא שהגמ' דיברה על דרך העולם שבנדריים אוסרים חפץ, ובשבועות אוסרים את האדם, וממילא החומר, החומר בנדריים מבשבועות הוא בדבר מצווה.

צ"ב למה מתכוון התוס', האם הוא ר"ל שיש שבועה גם איסור חפצא וגם איסור גברא, ובנדריים רק איסור גברא, או לא שגם נדריים משבועות. ונראה לומר שבשבועה דווקא, אחרת התוס' היה צריך להקשות גם בנדריים, שצריך לעשות חילוק כמו בשבועה.

אך איכא למפרך מלשון התוס' וז"ל: "אין הכי נמי אלא אורחא דמילתא קתני **דסתם** נדריים החפץ נאסר עליו, וסתם שבועות קאסר נפשיה מן חפצא". התוס' נוקט בנדריים את המילה סתם, ולפי"ז משמע שיש עוד דרך לידור דהיינו נדר בלשון שבועה.

ואפשר לתרץ ולומר שתוס' נוקט "סתם נדריים" לומר שהגמ' בדף טז: היא המשך לדף ב.; דהיינו שכך דרכו של העולם, שבנדריים האיסור הוא על החפץ, ובשבועות על הגברא, אבל לא שנדייק מזה שיש נדר בלשון שבועה, מצד שני אי אפשר לומר שזה המהות, אחרת מדוע שבועה בלשון נדר מהני? אלא הגמ' נקטה הבדל כללי בין נדריים לשבועות ולא דין.

ועוד, שמוכח מהתירוץ השני כמו שאמרנו, שגם שם כתוב "סתם נדריים" ו"סתם שבועות", והרי ברור שלתירוצו לא שייך לנקוט כך, כי נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר, אינם חלים מעיקר הדין אלא מדין יד.

נראה שהתירוץ דהכא סובר, שהגמ' בריש מסכתין מביאה הבדל יסודי בין נדריים לשבועות, שדרך העולם בנדריים לאסור חפץ, ובשבועות לאסור את האדם, אבל לא לומר שזהו מהותם ותו לא.

עוד נראה לשיטתו, שהסיבה שיש שבועה בלשון נדר היא, כיוון שמוכח במפורש בשבועות (כט.). "באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי..". שיש שבועה בלשון נדר, ומאידך שאין נדר בלשון שבועה, כמו שכותב תוס' בתירוץ הראשון, (בשבועות כה.) ד"ה 'מה שאין כן בשבועות' וז"ל:

"אבל כשאסור עצמו על החפץ אינו חל אפילו בדבר הרשות כשאומר קונם גופו על החפץ דקונם היינו כקורבן ולא שייך על עצמו".

נראה שהכוונה שבקורבן האיסור חל על גוף הקורבן, וכך בחפץ, ולכן שייך התפסה זו בחפצא, ואילו באדם האיסור גברא חל עצמו ולא על גופו, דהיינו שאסור לו לפעול בצורה מסוימת, אבל לא שהאדם אסור מצד עצמו, וההיא דנדריים (יב.) שמוכח שיש נדר בלשון שבועה, יסבור התוס' שלא דייקה הגמ' ובאמת אין נדר בלשון שבועה כרשב"א.

תירוץ ב': באמת בשבועה לא יכול לחול מדין חפצא אלא רק מדין גברא, ומה שאומר בלשון נדר, אנו מחשיבים שכאילו אמרן בלשון שבועה, והיינו יד שבועה וכן בנדרים להיפך, וכמו שכתב הרמב"ן עיין שם. (יש להעיר שתוס' נוקט "סתם שבועות" והכוונה היא, שדרך העולם אסור מצד דין).

נמצא שהתירוץ הראשון, סותר את הסברא של תוס' בריש מסכתין שאין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר.

בשו"ת מהר"ם אלשיך (סימן קג) מתרץ את הסתירה הנ"ל ואומר, שהכל סברא אחת, ואין סתירה בדברי התוס', וברור לכולי עלמא שאין נדר בלשון שבועה, ושאינן שבועה בלשון נדר. אלא שיש חילוק בין דבר רשות לדבר מצווה, דהיינו שבדבר רשות הם לא חלים, כיוון ששינה מדרך העולם זה מראה שהוא לא מתכוון לידור או להישבע, ואפילו יד לא כיוון שהוא גרע בדיבור, וכמו שהסברנו ברשב"א בדין יד. מאידך בדבר מצווה בשבועה, כאשר אמר שבועה ושינה ללשון נדר, אנו מבינים שהוא רוצה להישבע, ומה שהוא שינה באמצע ללשון נדר, לא קשה, מכיוון שהוא יודע שבשבועה אי אפשר לאסור דבר מצווה, לכן הוא אמר בלשון נדר לכן זה יחול, דהיינו שיש שבועה בלשון נדר בדבר מצווה, ואם אמר נדר בלשון שבועה, הנדר לא יחול, כיוון שבזה שהוא שינה רואים שהוא לא רוצה לידור. וז"ל:

"ונראה לתרץ בדוחק דלעולם בין נדר בלשון שבועה, בין שבועה בלשון נדר, בדבר הרשות לא מהני, והוי טעמא, דכיון דהאי גברא שינה בלישניה מדרך העולם, שהנשבע אסור עצמו בשבועה והנודר אסור החפץ, וזה שנשבע ואסר החפץ, אמרינן דאפילו יד לא להוי, שודאי מעולם לא עלה בדעתו ליאסר בדבר ההוא, מדשינה בדיבוריה... אבל כשנשבע לקיים מצווה, או לבטלה והוציאה בלשון נדר, איכא למימר דכוונתו ליאסר באותו דבר בשבועה, ומאי דאפקיה בלשון נדר, מפני שהוא יודע שבלשון שבועה אינו חל, שהרי מושבע ועומד מהר סיני הוא לכך הוציאו בלשון נדר".

לפי"ז רואים בתוס' חידוש בהסתכלות, שאפשר לידור בכל לשון, העיקר שנבין שהאדם מתכוון לידור, או להישבע, נמצא שהדבר העיקרי הוא הכוונה, וכדי לדעת אם הוא מתכוון או לא הפרמטר העיקרי הוא האורחא דמילתא, דרכה אנו יודעים אם הוא מתכוון לידור או לא, ולכן אם לא נקט כדרך העולם ושינה, האמירה לא תחול, אבל במקרה שאנו מבינים שהוא מתכוון לידור אף על פי ששינה, האמירה תחול מדין עיקר הנדר.

נמצא שהבין את הגמ' בריש מסכתין, שהיא אורחא דמילתא ולא דין, ושדרך העולם מגלה על הכוונה, אבל אין זה פירושו שדרך העולם הוא דין, אלא הכוונה של האדם היא המהות בנדרים ובשבועות. אך קשה, דלפי מה שהסברנו, שהתוס' שם לומד שיש שבועה בלשון נדר, משבועות (כט). "באומר יאסור פירות שבעולם עלי" (וכך מוכח ממה ששואל התוס' בשבועות דף כה), שאין הבדל בין דבר רשות לדבר מצווה ומהני שבועה בלשון נדר.

ובאמת בהמשך התשובה, נראה שחוזר בו המהר"ם מחילוק זה, כיוון שהוא מדמה את התירוץ בתוס' (טז): לתירוץ הראשון בשבועות, והרי שם מוכח שבשבועה בלשון נדר אין הבדל בין רשות לדבר מצווה עי"ש.

יש להעיר שאם נאמר שהתי הראשון בתוס' בנדריים, אינו כתוס' בשבועות, כמו שנכתוב לקמן, לפי"ז אתי שפיר החילוק של המהר"ם.

ונראה שבעין ניסיון ישוב הסתירה בתוס', סובר רבנו אברהם מן ההר (טז:): ד"ה 'אמר אביי שעושה חילוק בין דבר רשות למצווה בשבועה בלשון נדר, אלא שהוא לומד זאת מהפסוק "כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו" (ולא כמו המהר"ם שסובר שהכוונה זה הדבר העיקרי עיין לעיל), וכמו ש'בל יחלי קאי על נדר, כך גם בשבועה "כי ידור נדר לה' " קאי עליו, דהיינו שאפשר להישבע לאסור חפצי שמים בלשון נדר .

הסברא היא, כיוון שמצוות זה איסור גברא, וכדי לבטל מצווה צריך שידור, כיוון שבנדר האיסור הוא בחפצא, ממילא אין סתירה, כי ברגע שאין חפץ אין חיוב מצווה עיין שם.

נמצא שרבנו אברהם סובר, שבדבר רשות אין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר, כמו הרשב"א שבמהות אי אפשר לידור כך עיי"ש³. אבל בדבר מצווה יש היתר מפסוק שבשבועה בלשון נדר יחול השבועה.

ונראה שבאמת יש מחלוקת משולשת בין בעלי התוספות בלי החילוק בדבר רשות או מצווה, ובאמת לסברא בדף (ב:) אין חילוק בין רשות למצווה, ואין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר, כסברת הרשב"א.

התירוץ הראשון בדף טז: , סובר שיש שבועה בלשון נדר גם בנדרי רשות.

התירוץ השני שם סובר כרמב"ן שזה חל מדין יד, ואולי אפשר לראות זאת בשבועות (כה). ד"ה 'מה שאין כן בשבועות', שבעצם שלושת הדעות שם אלו בעצם שלושת הדעות בנדריים, דהיינו שר"ת בשבועות שגורס אחרת את המימרא של שבועת שווא, הוא בעצם התוס' בדף (ב:), ור"י בשבועות שסובר שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר חל מדין יד, זהו התירוץ השני בדף טז: , והתירוץ הראשון בתוס' בשבועות ששבועה בלשון נדר חל מדין עיקר הנדר זהו התירוץ הראשון בדף טז: עיין שם.

וקצת קשה לומר שהתירוץ הראשון בדף טז: הוא כמו התירוץ הראשון בשבועות, כיוון שיש הבדל בהבנה בריש מסכתין. התוס' בנדריים מבין בגמ' שזה דרך העולם ולא דין, ואילו התוס' בשבועות מבין שזה דין ומסביר ש"לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא" הכוונה שגם אסר נפשיה עיי"ש .

ועוד, התירוץ השני בשבועות, לא מוכרח לומר שר"י סובר שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר חלים מדין יד, אפשר להסביר פשוט אחר, וז"ל:

"ורבנו אלחנן תירץ בשם ר"י דבשבועה אפילו כשיאמר ישיבת סוכה עלי שבועה, אסר נפשיה מן חפצא דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונם לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרבן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אבל בנדר אסר שינה עליו ואין בה ממש..."

רואים בתירוץ, שר"י לא כותב במפורש דין יד, אלא אפשר להסיק "שאסר נפשיה מן חפצא", הכוונה מדין יד, שאנו משלימים את אמירתו כאילו אסר מן הגברא, אע"פ שאמר לשון חפצא .

³ בעניין לשונו של רבנו אברהם שמתבטא שם בלשון "סתם שבועות" עיין לעיל בתירוץ השני בתוס' בדף טז:

ואפשר לומר עוד פשוט, שר"י סולל לנו הבנה חדשה, שהעיקר הוא גוף האמירה (קונס או שבועה) שממנה מתפרש האם האיסור הוא על הגברא או על החפצא וז"ל:

"דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונס לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרובן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אבל בנדר אסר שינה עליו".

דהיינו שאיסור חפצא זה במהות של נדר, שברגע שאדם נודר ואומר 'קונס', לא משנה איזה לשון יאמר יחול איסור חפצא, וכך איסור גברא בשבועות כאשר יאמר 'שבועה', לא משנה איזה לשון יחול איסור גברא.

מוכח שלר"י לא משנה הלשון, כיוון שהלשון של איסור חפצא וגברא נמצאת באמירת שבועה וקונס, לכן זה פועל מצד עיקר ולא מדין יד⁴.

נמצא שר"י סובר שכל הגמרות שמוכיחות שיש נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מדויקות, ושחפצא בנדרים וגברא בשבועות זהו מהותם, ואי אפשר לומר איסור גברא בנדרים ואיסור חפצא בשבועות, ואין סתירה בניהם, כי לפירושו נדר בלשון שבועה יחול איסור חפצא, ובשבועה בלשון נדר יחול איסור גברא.

נמצא שיש לפחות ארבע שיטות בתוס':

א. שיטת רבינו תם שאין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר (דף ב: ושבועות דף כה.).

ב. שיטת ר"י שאומר שיש נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מדין יד או מדין עיקר הנדר (דף טז: ושבועות דף כה.).

ג. בפירוש הראשון של תוס' בדף טז: יש רק שבועה בלשון נדר(וחולק על שיטה ד' בהבנה בדף ב: שסובר שזה דין).

ד. יש רק שבועה בלשון נדר(וחולק על שיטה ג' שסובר שזה אורחא דמילתא [שבועות דף כה.]).

הרא"ש (פ"ק ס"ס ב') ז"ל: "אבל אם אמר איני נודר, זה הלשון לשון שבועה הוא, שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר". ועוד בדבריו (פ"ב ס"י ז') ז"ל: "אבל שבועה חלה על הגוף, ואפילו אם אמר ישיבת סוכה עלי, אין השבועה חלה על החפץ, אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר זה".

ומסיקים מכך שבדבר מצווה בשבועה בלשון נדר האיסור בגברא לכן השבועה לא חלה (כיוון שבדבר מצווה צריך לשון נדר, דהיינו איסור חפצא), משמע שבדבר רשות שבועה בלשון נדר יחול מדין עיקר שבועה, כיוון שהאיסור בגברא ולא בחפצא, ואילו בנדר בלשון שבועה בין בדבר רשות ובין בדבר מצווה לא יחולו.

וסיבת החילוק בין נדר בלשון שבועה לשבועה בלשון נדר הוא, שמחמירים יותר בשבועה משום שיש בה עוד לאו של "לא ינקה", לכן אנו חוששים ומפרשים, ששיבת סוכה עלי הכוונה, שאדם אוסר על עצמו ישיבת סוכה, דהיינו איסור גברא (כמו שמסביר ר"י לעיל שלשון קונס זה חפצא, ושבועה זה גברא).

⁴ ר' ש.מ. רצה להביא עזר ואחיסמך מהגמרא בנדרים (יא): "והתנן לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר... ואמר רבי אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך", משמע שקונס הוא אמירה בפני עצמה, דהיינו נדר בלשון שבועה יתפרש כך: שהחפץ יהא אסור כקרובן, ולפיכך אני לא אוכל וכן בשבועה בלשון נדר.

נמצא, לפי הרא"ש, שאיסור חפצא בנדרים ואיסור גברא בשבועות זהו דין במהות נדר ושבועה. ובשבועות בדבר רשות כיוון שמחמירים טפי, נחשב לשון נדר ללשון שבועה, והאיסור יחול בגברא כמו בשבועה רגילה ובנדר בלשון שבועה אין את החומרה הזאת, ואילו בדבר מצווה פשיטא שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לא יחולו, מכוון שצריך שהאיסור יחול בחפצא וליתא. ושפיר לומד הרא"ש מ"יאסרו כל פירות שבעולם עלי..." ששם מדובר בדבר רשות גרידא.

אך נראה מהרא"ש (שבועות פ"ג סי' י"י) שני הסברים, ז"ל:

"ועי"ל דאפילו אם אמר ישיבת סוכה עלי בשבועה, השבועה אינה חלה על החפץ, אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר זה. ולא שייך לשון שבועה אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר פלוני, וה"פ דבריו "יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה שאני נשבע שלא לאוכלו אם לא ראיתי גמל פורח באויר".

הסבר ראשון כמו שפירשנו לעיל, וכשמוסיף הרא"ש "בשבועה שאני נשבע שלא לאוכלו" הכוונה שזה פירוש המילה שבועה, שזה בעצם כוונת שבועה.

הסבר שני ששבועה בלשון נדר בדבר רשות חלה מדין יד, דהיינו שהרא"ש מבין ששבועה מגלה לי את הכוונה, אך היא לא מספיקה לאסור את הגברא, שצריך גם לשון שבועה, לכן אנו משלימים את לשון השבועה דהיינו "בשבועה שאני נשבע שלא לאוכלו".

הב"י (הלכות נדרים ר"ו, ה) מבין שהטור מביא את הרמב"ם כבר פלוגתא לרא"ש בסוגיא, ומדייק מהרמב"ם (ריש הלכות נדרים) שכותב ז"ל: "האומר פירות פלוני אסורין עלי, בכל לשון הן אסורין עליו אע"פ שאין שם שבועה כלל". ומבין הטור "בכל לשון" שהכוונה בין בלשון נדר הרגיל לבין נדר בלשון שבועה, ועוד שכותב "שאיין שם שבועה כלל", משמע שאם היה מזכיר שם שבועה היה נאסר מדין שבועה, משמע שיש שבועה בלשון נדר.

נמצא ברמב"ם שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר, יחולו מדין עיקר נדר ושבועה.

אפשר גם להעמיד ברמב"ם שזה חל מדין יד כמו הרמב"ן, אך נראה יותר לומר מצד עיקר הנדר והשבועה מכוון שזוהי ההלכה הראשונה ברמב"ם, ולא שייך דין יד, ועוד שכך מבין הב"י בטור וז"ל: "בכל לשון שיאסור עליו שכתב היינו לומר דבין שהוציאו בלשון נדר כדקתני בין שהוציאו בלשון שבועה...הרי הן אסורין עליו". מוכח מהב"י שאין חילוק בלשונות, ועוד שלא מזכיר שם ידות כלל.

וזהו הפשט ברמב"ם שכותב "בכל לשון שיאסור עליו הן אסורים" משמע שהם אסורים מאותו צד בלי חילוקים, בין אם זה הלשון הרגילה של נדר, בין אם זה לשון שבועה אסור מעיקר הנדר. עיי"ש

אמנם הב"י שם מסתייג ואומר שזה לא מוכרח מהלשון, שאפשר להבין שבכל לשון הכוונה אפילו בלשון שלא לשון הקודש, ולעניין "אע"פ שאין שם שבועה כלל" אפשר להבין שאע"פ שאין בנדר, שם שבועה שהיא אלימא, אפילו הכי נאסר עיי"ש.

אך הפרישה שם מקשה על הב"י, שהיה צריך לכתוב "בכל לשון שיאמר", ולא "בכל לשון שיאסר" דהיינו כיוון שהחידוש הוא על "בכל לשון" שאפשר לומר בעוד לשונות, שייך למיתני הכי, אבל כיוון

שנקט "בכל לשון שיאסר", אני מבין שהוא רוצה לחדש עוד לשון שאוסרת בדווקא, דהיינו נדר בלשון שבועה, ולעניין שבועה אומר, שלפי הבי"י היה צריך לומר "ואע"פ שאין שם שבועה כלל" עם ו' החיבור, כי לפי הבנת הבי"י שתי אמירות אלו לא קשורות אחת לשנייה, מכיוון שהאמירה הראשונה מדברת רק על נדר והשנייה על שבועה⁵. ואילו לטור אתי שפיר בלי ואו החיבור, שהכוונה "בכל לשון" לנדר בלשון שבועה, ועל זה אומר אע"פ שאין שם אמירת "שבועה" שהיא אלימא יותר לאסור עיי"ש. נמצא שהטור מבין ברמב"ם, שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר חלים מדין עיקר הנדר והשבועה.

אך קשה, ממה שהבאנו מתוס' לעיל בשבועות (כה). ד"ה 'מה שאין כן', שנדר בלשון שבועה לא יכול לחול מכיוון ש"קונם" פירושו כקרבן, והרי לא שייך אמירת קורבן לאדם שאוסר עצמו ולא את החפץ, אם כן איך לרמב"ם מהני נדר בלשון שבועה?

נראה שהרמב"ם יסבור כמו ר"י, שנדר בלשון שבועה יחול בו איסור חפצא, כמו שהסברנו לעיל בפירוש השני עיין שם, וממילא אין איסור גברא בנדר.

סיכום

בהבנת הגמ' בריש מסכתין יש שני כיוונים כלליים:

1. הגמ' באה ללמד אותנו דין, שזוהי מהות הנדרים ושבועות. ובזה יש כמה סניפים ונ"מ בנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר:

א. רשב"א, רבנו תם, אין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר.

ב. רמב"ן, תי' שני בתוס' (טז): הפשט הראשון בר"י, שנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר יחולו מדין יד.

ג. רבינו אברהם מן ההר, שבדבר רשות אין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר אך בדבר מצווה יש שבועה בלשון נדר מלימוד מפסוק.

ד. תי' ראשון בתוס' בשבועות, שנדרים איסור חפצא ושבועות גם איסור גברא, לפי"ז יש שבועה בלשון נדר.

ה. הפשט השני בר"י, הטור בהבנת הרמב"ם, שמהות נדרים לאסור חפצא ושבועות לאסור גברא, ונדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר יחול מעיקר הנדר טו מצד יד.

ו. הרא"ש עושה חילוק, בדבר רשות חלה שבועה בלשון נדר (מדין עיקר הנדר, או מדין יד) כיוון דמחמירינן טפי בשבועה מבנדר, בדבר מצווה בין שבועה בלשון נדר ובין בלשון שבועה אינם חלים.

2. הגמ' מביאה הבדל מהותי שחפצא בנדרים וגברא בשבועות, אבל אין לומר שזהו כל מהותם. ובזה יש כמה סניפים ונ"מ בנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר:

א. תי' ראשון בתוס' (טז): שיש שבועה בלשון נדר.

ב. הסבר המהר"ם אלשיך בסתירת התוס', שהכוונה היא העיקר, ושדרך העולם מגלה את הכוונה של האדם, ובדבר מצווה יש שבועה בלשון נדר.

⁵ במהדורת פרנקל כתוב 'ואע"פ'.